

OPOMENUTÍ V TRESTNÍM PRÁVU

Wolters Kluwer ČR

Autor právní monografie: JUDr. Pavel Kučera, Ph.D.

Autor recenze: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Připravovaná publikace „Opomenutí v trestním právu“ autora JUDr. Pavla Kučery, Ph.D. vychází z jeho obhájené disertační práce na stejné téma, u které jsem působil jako školitel v jeho v doktorském studiu. Autor v posuzovaném vědeckém díle řešil téma v naší odborné literatuře dosud v této šíři nezpracované. Opomenutí vedle konání je druhou formou jednání, které je základem trestní odpovědnosti pachatele, poněvadž bez jednání není trestného činu. Pojem jednání je totiž zřejmě nejdůležitější pojem trestního práva, neboť moderní právní řády spojují trestnost, jako právní účinek, především s jednáním pachatele. Monografie je nepochybně mimořádně aktuální, neboť definice opomenutí v trestním zákoníku rozšířila možnosti jeho výkladu, byť vychází z jiného pojetí, než autor ve své práci preferuje. Navíc názory na opomenutí v dosavadním středoevropském pojetí chápané jako vůlí řízené zdržení se pohybu se jak v trestněprávní nauce, tak i v judikatuře nepochybně v posledních letech vyvíjejí. Výrazem tohoto vývoje je i zpracovaná práce.

Práce je pojata komplexně, má vědecký charakter, neboť adekvátně využívá na základě historického a komparativního přístupu vědeckých metod analýzy a syntézy. Kromě toho se práce vyznačuje také velmi dobře zvoleným strukturováním. Autor v ní pracuje s nadstandardním rozsahem zdrojů ve formě vědeckých publikací převážně západoevropských, ale i českých autorů, a na základě nich podává vědeckou rozpravu mimořádně vysoké úrovně. Značnou část zaujímají obecné přístupy k opomenutí v rámci nauky trestního práva hmotného, a to včetně historického vývoje. V první části nazvané „Postavení institutu opomenutí v rámci nauky trestního práva hmotného, pojem opomenutí v trestním právu, důvod a historický vývoj trestnosti opomenutí“ rozebírá autor nejprve obecnější otázky pojmů trestný čin, skutková nebo v jeho pojetí deliktní podstata trestného činu či zvláštní formy trestné činnosti. V návaznosti na toto vymezení podává definici pojmu opomenutí a zmiňuje i vývoj trestnosti opomenutí. V druhé části analyzuje jednotlivé typy trestných opomenutí a v třetí části se věnuje tuzemskému přístupu k opomenutí v trestním právu, a to zejména ve světle autorem představeného trojího členění omisivních deliktů, přičemž se komplexní úvahy nad ním snaží promítnout do návrhu *de lege ferenda*. Z hlediska praxe českých soudů je významná čtvrtá část, ve které rozebírá judikaturu českých soudů, a to jak na základě platné úpravy, tak i s přihlédnutím k úvahám o trojím členění opomenutí. V páté části se věnuje roli opomenutí z hlediska zvláštních forem trestné činnosti – vývojových stadií trestného činu a účastenství.

Již zmíněný obecný výklad pojmu opomenutí v trestním právu navazující na obecný koncept skutkové podstaty trestného činu (podle autora přesněji „deliktní podstaty“ v návaznosti na A. Ráliša) a na pojetí „zvláštních forem trestného činu“, vhodně otevírá celou problematiku, a autor na něj přirozeně navazuje v dalších částech své práce při výkladu nového přístupu k opomenutí v trestním právu. Tím je dána výchozí pozice pro samotnou trestněprávní analýzu pojmu opomenutí z hlediska přístupu nauky, ale i z pohledu současné právní úpravy v trestním zákoníku, jakož i právní praxe. Autor se důkladně věnuje postupně jednotlivým typům trestných opomenutí ve smyslu tradičního přístupu i nového pojetí založeného na trojím členění trestných opomenutí. V dostatečné míře se zabývá nejen teoretickými východisky a přístupy, ale i praktickými problémy s ohledem na aktuální tuzemskou judikaturu, přičemž pozornost zaměřuje i na rozbor jednotlivých vhodných případů.

Velký prostor autor vedle výkladu nového pojetí opomenutí na základě koncepce jeho trojího členění věnuje jednotlivým typům trestných opomenutí a tuzemskému přístupu k opomenutí, v čemž lze spatřovat zásadní přínos k vývoji vědeckého přístupu k této problematice. Zmiňované pojetí opomenutí na základě koncepce trojího členění vychází ze „sféry autonomie člověka“, jako oblasti, ve

kteře jednotlivce je schopen výlučně (suverénně) rozhodovat o tom, jakým způsobem uspořádá své jednání. Autor se přitom opírá o trojí členění opomenutí podle teorie J. M. S. Sancheze (Criminal Omissions: Some Relevant Distinctions. *New Criminal Law Review*, 2008, Vol. 11. No. 3), kterou však podrobuje kritické reflexi, a přichází s vlastním řešením na základě kvalifikovaných a jednoduchých opomenutí. Autorův „neotřelý výklad“ nového pojetí opomenutí na základě koncepce jeho trojího členění má požadovanou hloubku a nepochybně zaujme nejen čtenáře, kteří mají potřebné znalosti o koncepci jednání (konání a opomenutí) jako základu trestní odpovědnosti, ale i čtenáře, kteří se s touto problematikou teprve seznamují, neboť náležitě vysvětluje všechny potřebné souvislosti.

Lektorovaná práce přináší zčásti nové teoretické poznatky a rozvíjí dosavadní bádání zvoleného tématu. Autor si správně uvědomuje, že názory na opomenutí jsou podmíněny kulturně i historicky, což se v práci snaží dát citlivým způsobem najevo. Práce zdaleka přesahuje rozsah samotné právní analýzy, byť ta tvoří stěžejní část. Autor vychází z historického vývoje názorů na opomenutí v trestním právu, ale tím se jeho pojednání nevyčerpává, neboť se snaží odůvodnit nový přístup řešení teoretických i praktických problémů spojených s opomenutím. Celkově považují autorův přístup za velmi zdařilý, byť se všemi názory v práci prezentovanými nemohu souhlasit. Ne zcela přesvědčivá je podle mého názoru např. argumentace ohledně manžela jako garanta v autorem prezentovaném příkladu dopravní nehody dvou vozidel (v bodě 3.2. Příklad a krátká úvaha *de lege ferenda*, str. 153 a násl.), z nichž jedno řídil pan „A“, který svou nedbalostí, např. neopatrným vjetím do protisměru, nehodu zavinil, a druhé pan „Z“, který vezl manželku a kamaráda, zpanikařil a aniž by spoléhal na to, že pomoc poskytne pan „A“, z místa nehody utekl, přičemž oba jeho spolujezdci v minutách následujících po havárii zemřeli, kde se závěry autora opírají o rozlišení, že v případě kamaráda řidič „Z“ odpovědnost za smrt neponese (půjde o neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku podle § 151 tr. zákoníku), zatímco v případě manželky ano, a to z důvodu „zvláštní povinnosti“ ve smyslu § 112 tr. zákoníku ve spojení s § 687 obč. zákoníku (bude odsouzena za usmrcení z nedbalosti podle § 143 tr. zákoníku). Přitom autor vychází z toho, že vůči manželce vystupuje jako garant, což se sice obecně na základě poukazu na § 687 odst. 1 obč. zák. připouští s tím, že jde o zvláštní povinnost na základě zákona (povinnost manželů se podporovat a vytvářet zdravé rodinné prostředí; srov. k tomu např. Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 130 až 131), avšak judikatura takto daleko při výkladu § 112 tr. zákoníku zatím nedospěla. V literatuře se k tomu podrobněji vyjádřil jen J. Říha v článku „Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů“ (*Trestněprávní revue* č. 8 a 9/2003, s. 227 a násl. a 259 a násl.) s odkazem na německou literaturu a judikaturu, a to ještě s tím, že tomu tak nemusí být ve všech případech manželství (s. 230), a že např. u družky rodiče se garance nedovozuje (viz č. 6/1984 Sb. rozh. tr.). Navíc podle mého názoru uvedené rozlišení, které autor považuje za nelogické, spočívá na základním přístupu k opomenutí v naší teorii trestního práva na základě „zvláštní povinnosti“, který je obecně uznáván nejen v České republice, ale i v Německu a dalších zemích, a který vychází především z toho, že ne každé opomenutí z hlediska trestního práva je relevantní, a pokud tomu už tak je, tak nikoli každé opomenutí má stejný význam jako konání. Z těchto důvodů na rozdíl od konání zákon vyžaduje splnění další podmínky, a to opomenutí zvláštní povinnosti (§ 112 tr. zákoníku). Pochybnosti vyvolávají i v té souvislosti učiněné návrhy *de lege ferenda*, které by vedly k podstatnému rozšíření dosahu neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 2 tr. zákoníku i na jiné zvláštní případy, a zejména zvýšení trestní sazby odnětí svobody u tohoto trestného činu, která by měla činit „až na osm let“. Jde o výrazné zpřísnění trestní represe (nyní jde o sazbu „až na tři léta“), přičemž argumentace sazbou u trestného činu opilství podle § 360 odst. 1 tr. zákoníku, není podle mého názoru vhodná, neboť jde o postih zcela jiné trestné činnosti (tzv. rauschdelikt) a navíc je sazba u tohoto trestného činu (tři léta až deset let odnětí svobody) v teorii i praxi značně kritizována (srov. např. Jelínek J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha. Leges, 2016, s. 875, nebo Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 917).

Přes tyto dílčí výhrady je třeba závěrem konstatovat, že lektorovaná práce je vynikajícím a promyšleným zpracováním problematiky, a to i přesto, že některé závěry či návrhy autora jsou diskutabilní a znamenaly by nejen změnu právní úpravy, ale především změnu desetiletí přetrvávající

praxe. Vzhledem k tomu, že každé tak zásadní změně, jakou ohledně opomenutí navrhuje autor, by měla předcházet zevrubná diskuse, je třeba nepochybně tuto práci považovat za příspěvek k takové diskusi v České republice, která má své opodstatnění. Může totiž vést k odlišným řešením prezentovaných problémů, a to i v případě, nebudou-li v budoucnu návrhy autora *de lege ferenda* přijaty, neboť by vyžadovaly nejen zásadní změnu přístupu k opomenutí, ale i zažitého právníckého myšlení v České republice, což je úkol podstatně složitější než jen pouhá změna trestního zákoníku.

V Brně dne 2. května 2019

prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.